

565⁽²⁾

0-2b

Ditaba tša Bogologolo tša Setšhaba

History of Phalaborwa tribe

2

- 1. Leina la setšhaba ke ba-Phalaborwa.
- 2. Leina la ba mošate ke ba-ga-Malatši. Ke bo-selema tsela bangwe ba lema temo.

Sereto seo ba iphile sona ge ba sa tšama ba tsoma madulo. Go lema tsela ke go sepela le naga.

- 3. Ke ba bina NOKO phōfōlō ya meutiwa mmele kamoka. Ke maana seala sa Mosela wa Nōkō. Banna kamoka ba ka mošate ba be ba e hlama ka seala sa mosela wa nōkō.

Sereto:- Ke bana ba bo yang Sealeng sa mmamokgomalodi a Bašokwe. O se bone Šōkwe go falala lehomō le bile legale, Le bile le Kgašane la mma-paane marumō makuba lmele magalefa a le thekeng (Noka) Ke ba-gaRantšhana a Malatši phuti e hlwa malōbana mosegare e hlwa e rōbetšē.

- 4. Leina la kgoši ye bušago bjale ke Mokgale.

Sereto:- Ke Mokgale ke mong lekōpē (sekgapa) goba seletšo, ke Tumedu a-sepamo ngwana wa go tswalwa ke dihlare. Mphathō goba mōroto ke:- Makgola ke gore o be a rata kudu go letša lekōpē ge e sale mohlankana. Sepamo ke sethunya. Gape o be a rata kudu sethunya.

3

- 0 belegilwe thabeng ya kgōpōlwē.

Ke morwa Makhušane e le ngwana morwa wa boraro mo mosading wa pele. Leina la mmagwe ke Mokgadiletapa go lema go ja le bašomi. Ke ngwana Seemela. (Letapa go lema) ke go tswafa go lema.

- 5. Leina la yo a bušitšego pele ga gagwe ke Makhušane, Matome, Paipai. sereto:- ke lesōbōsōbō (tšie ya go hloka diphafa). le banna se hloka maanō. Ke selia koma le goleng bathšana (go bawedi) ba tla ka go ēpa (goba go bolla).

Ke Paipai la mmakanono seapa taba (goba bolela) ka hlanoga. Ke gore ge a boletše taba a hwetša e sa loka o be a seka gore zetšhaba ga se a mokgwa ga botse polelong ya gagwe.

O tswetšwe thabeng ya kgôpôlwê. Ke morwa wa pele wa M Mokgôpông wa ngwana wa pele wa kgo Makekele. Mokgôpông a hwa pele. Ke gona Makekele a fa Lepato mosadi wa Mokgôpông. Gore a tswale kgoši Makhušane. Lepato ke moratho wa Mokgôpông bana ba monna e seng mosadi.

Makhušane o tswetšwe ke Lepato. O belegilwe thabeng ya kgôpôlwê ke Mojela-hlakeng.

4 Sereto sa Mojela-hlakeng:- Ke mojela-hlakeng bangwe ba robela (go buna mabele)

Ke gore ge mabele a le gona mašemong obe a fetša mabele a sešo a bunwa a sale dihlakeng. Mphatho wa Makhušane ke Madikwa. Kgôpôlwe Maina a basadi ba gagwe ke a:-

1. Mokgadi ngwana Seemela 2. Papagwe ke Kgašane. 3. Mmagwe ke Molotšwi mosadi wa Kgašane. Bana ba Mokgadi 1. Motale 2. Makganakgana. 3. Tau 4. Mokgale (e lego kgoši) 5. Lephala 6. Maboyane. (Motale le Maboyane ke barwedi) Mosadi wa bo 2 ke Morongwe ngwana Seemela. M Papagwe ke Tekane Seemela. Mmagwe ke Ngwana-sekgopo morwedi wa kgošana ya thaba ya Sekgopo.

Bana ba Morongwe ke 1. Nkgôlôngwane Patamedi Sekgopo (Jeremiah 2. Motjatji, Mmanageng 3. Toti, Mokgwapê 4. Nkgeše Mokibelo Motšatši ke morwedi o tee wa Morongwe

Tša bophelo bja Makhušane

5 Makhušane bophelo bja gagwe o ile a romelwa ga kgoši ya mashagaan ga Ngungunyane (Portugues East Africa) e sale lesogananyana gore a dule gona ke Lepato. O be a tšhabišwa gore a ka bolawa ke kgoši Matšatši mogolo wa Lepato, ka ge Matšatši a be a ratile gore kgoši a belegwe ke yena.

Go ile ga tsoga phapang ye kgolo mohleng kgoši Makekele a fang Lepato Mojela-hlakeng mosadi wa Mokgôrôpông gore Lepato a belege kgoši ke goMatšatši a belaela gore Mojela-hlakeng a fiwe ena e leng mogolo wa Lepato.

Ke moo Makhušane a romelwago ga Ngungunyane. Ge a godile e le monna a bitša gore a boe gae. Ge a boile a išwa go dula thabeng ya Mapôtene ga malome wa gagwe Ramatladi.

Ka mohlala wo mong ge a boile a le Mapôtene goile gaba le ketelo ya bo Mmamodumele (komana) mo mošate Kgôpôlwe. Ge komana di duma Matšatši a tlala pelo. Gomme a roma masogana a gagwe go tšia dikomana go Lepato gore di išwe go ena Sôkgôpô. Bjale masogana a tlogela taba ya go tšia dikomana a rata go bolaya banna komaneng. Ka tšatši leo Makhušane o be a tlile komaneng Kgôpôlwe. Masogana a Kgôpôlwe a be a nwele Môkgôpe (môkgôpe ke meetse a marula a marula) ke gona bošego gare masogana a kgôpôlwe a robala la go tagiwa. Ge bale tseleng Manabe Moratho wa Matšatši a bolela madira a Matšatši gore re ka se tšie dikomanafela re swanetše go bolaya le masogana.

Ge ba fihla Kgôpôlwe ba hwetša masogana a robetše kamoka komaneng.

Ke gona ba ba wela godimo ka ditšhoša (marumo) Makhušane a hlabiwa lehlakore ka lerumo. Ge a tsoga a tšia komana ye kgolo ya borena Nkotwane a tšhaba le yona. Ge a kătira a wa gare ga lešoka moo a letšéng bošego kamoka a idibatši. A hwetšwa ka moso le Nkotwane kgaufsi le thaba ya kgôpôlwê. Ke gona e be e le motho yo a phelago ka go fôkôla.

Tša pušo ya Makhušane.

Ge Lepatô a hwile Makhušane a tšywa thabeng ya Mapôtene a biwa bogoši Kgôpôlwe. Ka marago ga ngwaga ge Lepato a hwile ga ba le kômêlêlê ye kgolo.

7 Makhušane a tšia morwa wa gagwe Mokgale a mo iša go monna yo mongwe yo a leina la ga gagwe e leng Klinboi Mapulaneng go reka goba go loba pula ka yena. Klinboi a fa motho yoo a isiššego Mokgale e lego (Motlalekgemo) sehlare sa pula gore a fe kgoši e bitše pula ka sona.

Ka morago ga lebakanyana pula ya na. Gomme batho ba hwetša mabele.

Kgoši ya laela gore Klinboi a buše Mokgale o tla fiwa ngwanenyana Maboyane goba mosadi wa gagwe. Ka morago ga tla tlala ya Matšhōna ka selemo seo gaba le kômêlêlô ye kgolo kudu kudu. Mo nageng ya Phalaborwa gobe go se motho e tee a nage le mabele goba dijo. Ke gona batho ba thoma go phamega nageng ya Phalaborwa. Monageng ga šala metse e se mekae. Gobe ga šala metse ye e šupago ka ntle le mošate. Beng ba metse yeo ke ba:- 1. Mamoemi Malatši 2. Mnei Malatši 3. Lehlanya Monyela 4. Loko Nkwane 5. Mapanyene Malatši 6. Sebaraboi Matome Monyela 7. Ngundleni Mathebula.

Metse yeo ga mmogo le motse wa mošate batho ba gona ba be ba phela ka mere ya lefoka le nama ya diphôôfôlô. Dihlare tšeo ba beng ba ija tšona ke tše 1. Môlôkwa 2. Môtôkhôtha. Môlôkwa o be o lewa medu ya ona. O be o tomulwa gomme o hlatšwiwe o anegwe.

8 Ka morago ge o omile ošilwe ka lwala bjalo o hlakantšhwe le môtôkhôtha le wona o šitšwi bana ba ona. Bjalo ke bopi o dirwa bogôbê. Môlôkwa o be o hwetšwa mo nokeng fela. Ga e le ~~mat~~ Môtôkhôtha o hwetšwa mo hlageng. Dihlare tše pedi tše di sale gona mo Phalaborwa.

Ka wona ngwaga woo gwa direga taba ye ntšhwa godimo ga diphôôfôlô tše mehuta ye meraro. 1. Phalafala 2. Thôlô 3. Phuti. Tšona tše kamoka tša phalega manlo a tšona, gomme tša šitwa gobona. Ke gore diile tša foufala.

Batho ba thoma go di bolaya ka morumo. Feela nama ya phuti e be e nkgga ešita batho go ja. Gomme diphôôfôlô tše di be di sa gwamelwa. Go thwe diphôôfôlô tšeo di be di bolawa le ke basadi ka mese ya go setla. (diphate). Ge batho ba feletšwe ke nama goba Môlôkwa le môlôkhôtha ba be ba ija matlalô a diphôôfôlô . Ge motho a bolaille thôlô goba phalafala o be a boloka letlalô ka ngwakong goba sejo ge nama e fedile. Ka morago diphôôfôlô tša tlogela ke bolwetši bja mahlo. Gomme ka baka se batho ba thušwa ke go ja Lešontše. Lešontše ke seboko sa mohuta wo mong. Se bonala ga tee mo ngwageng. Fela se rata ngwaga wa Kômêlêlô. Se na le mereteledi ya go swana le mabala a pitsi ya hlaga.

Sena le meutlwa mmele kamoka. Ke mehuta ye mmedi ya mašôntše. 1. Ke lešontšê-pitsi 2. le Lešontšê-legalatladi. Legalatladi le na le mmala wa go swana le molalatladi wa pula.

Māšôntšê a fetša ngwaga a sa bole ge a apililwe. Ge lebaka la mašôntšê le fetile ga na pula. Ka morago ga tla tšie ye e bitšwago Makêrêrê goba maphatakalela. Gomme batho ba boela go ja tšie. Ka morago ga tla tšie ye e bitšwago segongwane. Gomme tše kamoka di thuša batho bogôbeng bja molôkwa le môlôkhôtha. Gomme mathomong ge batho ba sešo ba phumega kamoka ba thomile go ja diaparo e lego matlalô a dipudi ge go fedile dipudi. Diaparo tšeo ke thari le mose wa go aparwa ke basadi.

Gothwe batho ba bangwe ge bale leetong la go tsoma mo ba ka hwetšago dijo ba ile ba ja bana ba bona. Ge pula e nele ga ba le magapu a mantši le marotse. Ka ngwaga woo mabele a butšwa le megoleng moo o sa lemago motho. Ke gona batho ba boela mabeleng. Ka nako yeo go buša Makhušane mellwane ya naga.e be e tla 1. Seracing (ke lebje le le ~~thadimošago~~ thedimošago gomme ga se le legolo e kaba 2feet go ya godimo.)

2. Thabeng tša makgema (go bolailwe makgema gona.)

3. Mahobidung gona le thabana.

4. Mohlabeng ga Kgcšane ke mmoto fela
5. Mokgôrôpông gona le thabana.
6. Lotane ke thaba
7. Makopeng ke dithabana tša makopa
8. Phatamašako ke nokana ya go kgaola ba Phalaborwa le ba
Tshobje бага Shai
9. Mohloboka ke nokana
10. Boepa-koma ke thabana
11. Ka Lebowa e boya ka tsela ye kgolo ya Game Rerseve e hlakana
le pakane ya Serading mo go nago le..
12. Gate ya Game Rerseve.

Bjale Makhušane a tia Moroto wa Mangana Makeke. Ka morago ga fihla monna yo mongwe yo mošweu a kgopela Makhušane go mo šupa mekoti ya tšhipi ya lerale (Copper). Icina la gagwe ke (Setereke). Makhušane a gana. Bjale a bolela le yena gape gore o tla moja koloi ya diphôlô tše lesome le metšo ye robago monwana ka mebedi. Bjalo kgoši ya dumela, a bitša mmei gore a ye le yena go šupa basa Setereke mekoti ya kgale. A mo šupa mekoti ya mōpowane. Setereke a laela kgoši gore a ye Mutlalwe (Haenesburg)

- 11 Ge kgoši a fihla Mutlalwe a fiwa £10 ke Basa Setereke. Ka morago kgoši ya tia moroto wa Makgola. Bjale kgoši ya tloga thabeng ya Kgôpôlwe a dula mmotong wa Ma Makeke. Makeke ke mmoto wa goba le Phosphates. Ge a le gona ga tsoga phapang gare ga motse wa mošate ka baka la ditaola. Ba kgomana bo Maiye le Mamoemi ba fapana ka lehu la ngwana wa Maiye. Mahlotle gore o loilwe ke mosadi wa Mamoemi e lego Mmamotaga sereto sa Makeke:- Ke Makeke boseki bja kx taba tša Mmamotaga a mašweni motho o thagwa ke hja gagwe.

Bjalo kgoši a tloga Makeke a dula thabaneni tša Sebera- sa bo Mpherang. Kgaufswi le noka ya Salate. Ge a legona a tia moroto wa Makgola e lego bagwera. 1909 ka morago a tloga

a dula mmotong wa Naune. Ka morago a tia moroto wa Manala ka 1919. Ke yena yo a ilego a kgobela setšhaba sa ba Phalaborwa ba lehono. Ge a le maune go bile le tlala ya seporo (Railway) ke gore go fihla ga seporo seleteng sa Letaba. Yona ba pidišitšwe ke ba Bašweu.ka go ba rekišetša dinku. Makhušane e be e le motho wa gorata batho kamoka. O tlogetše a dumeletše ba Bašweu go tsenya lentšu la Modimo nageng ya gagwe. O ile a romela bana ba gagwe dikolong. Ge a sešo a bewa bogoši e be e le mothwali wa batho go ba iša (Mogokutlou) Mukukudlovu (Natala) go šoma go bjala mōba.

O hwile ka ngwaga wa 1925 moo a ilego a tlogela mōrôtô wa Magakwa. Magakwa ke gore ba tlogetšwe ke kgoši ba sale šokeng. O bolokilwe chabaneng tša Sebera. Lebitla la gagwe le etelwa ka mehla lehono ge gona le menyanya ya badimo goba ge gona le dipelaelo motseng wa kgoši. O hwile mmotong wa Maune mo go hlomilwego ntlo ya lentšu la Modimo lehono.

Di tšerwe go Mmamotaga a mašweni. O tswetšwi thabeng ya Kgôpôlwe. O di hweditše ka go di bona ka ge e le ngwetši ya mošate Mmphato wa gagwe ke:- Madiša o bolotše Kgôpôlwê.

J.P.M. Malatši.

13

Kgoši Lepato goba Makganakgana.

Lepato o tswetswe Kgōpōlwē. Ke morwa kgoši Makekele. Mmago Lepato ke Malekōba. Malekoba ke ngwana Monyela. Ke morwedi wa Mamolobela Monyela. Makganakgana o be a agile thabeng ya Kgōpōlwē. Sereto:- Ke Makganakgana a hlopisa seatla se phophola kgopa molapong ga mathakgatswe.

Sêrêtô:- sa Malekōba ke Malekōba wa semanke sa mamotseo phaga ya marama magolo. (Semanke ke katsê.)

Basadi ba kgoši Lepato le bana ba bōna.

1. Mojelahlakeng ke morwedi wa Ramatladi:- a thobela Barwa ba Mojolahlakeng 1. Makušane 2. Nthapeng 3. Mogoboye 4. Mahlotle 5. Sekhwêlê. Barwedi 1. Mokwape.

2. Nkgōpyane ke morwedi wa Senkankō Monyela.

Barwa 1. Lesalo Mōšōlwane.

Barwedi 1. Molotswi 2. Mašōkō.

3. Mamasaka ke morwedi wa Mateta.

Barwedi 1. Mamero 2. Makoma.

4. Masantsitla ke morwedi wa Setsoge.

14 Barwa 1. Maiye 2. Madia 3. Makitimele.

Barwedi 1. Matšatši 2. Pokgetla 3. Makgobanel

5. Masepaakgogo.

Barwedi 1. Motlatšō

Barwa 1. Mathšōtō

6. Ngwanamogakane ke morwedi wa Mogakane Molobedu

Barwa 1. Paane wa bobedi 2. Makga-kgauthe Mašāšane.

Barwedi 1. Maboyane 2. Ngaletšane 3. Setudi.

7. Malefo wa Legadime Monyela

Barwedi 1. Lengonkane Mapula 2. Magagele.

8. Mpaleni ke morwedi a Molêlê.

Barwedi 1. Nkgate 2. Mokwape.

9. Mosehle wa Sakgonekga Molewa.

Barwa 1. Mašakweneni 2. Sekutudi

Barwedi 1. Morongwe Mamaila.

10. Mothopje wa Seemela

Barwa 1. Mamatšheu 2. Maremane.

Barwedi 1. Kongkong.

15 11. Palamalago wa kgoši Mafedi Maenetša

Barwedi 1. Mokgata.

12. Mašoma wa kgoši Mafedi.

13. Mohletle wa Setsoge Hlame.

Barwa 1. Letsilane.

Barwedi 1. Pulane.

14. Mokwape wa Mokhabokhi o tšwa Hlabine

15. Mathari

Barwa 1. Mahlahlobe

16. Mokwape wa Setsoga.

17. Mantshekgane wa Semanko Mamolobela Monyela.

Barwedi 1. Ngwakwane 2. Mohlago.

Tša Bophelo bja kgoši Lepato.

Lepato ga se ngwana wa kgoši Makekele yo mogolo. O hweditše bogoši ka baka la go fiwa mosadi wa morwa wa mathomo wa kgoši e lego Mokgôrôpông Mojela Hlakeng. Lepato e be e le ngwana wa mosadi wa bone wa kgoši Makekele e lego Malekôba Monyela. Ge Mokgôrôpông a e hwa o be a sešo go tliša Mojelahlakeng ka ge Lepato a be a sena mosadi. Gape go sena dikgomo tša go nyadiša Lepato. Ge Lepato a filwe mosadi mogolo Matšatši a belaela kudu gore mosadi o swanetše go fiwa ena.

16 Matšatši ke morwa wa mosadi wa boraro e lego Ngwanaphurana Sakgonekga Monkalanka wa go dula thabeng ya Sekgôpô e seng wa leloko la ba-Phalaborwa. Bjalo Matšatši a belaela kudu. O be a hlwa a lwa le Mokgalabje Makekele ka taba ye.

Gape ntwā e be e le gona le go Lepato le Matšatši ka mehla. Ge e sale masogana a go diša ba kile ba lwela aka naka ya Makekele yeo a bego a e file Lepato e le naka ya lengwane. (Lengwane ke lerapo goba lešapo la pudi la leštō). Gomme Matšatši a tšia naka yeo a e phšatlaganya a re go bonala gore o tla ba kgoši ka go fiwa dile tše bjalo ke Mokgalabje. Fela Makekele o be a sešo go šupa setšhaba gore Lepato o tla ba kgoši ge a hwile. Gape kgoši e be e tla ba moratho wa Mōkgōrōpōng Dikōbe yoo a ilego a bolawa ke kubu Letaba ba ile go tsoma e le masogana. Lebitla la Dikōbe le felo mo go bitšwago Flapa-le-tee o ba Lebje-le-tee kgaušwi le thaba ya Kgōpōlwe. Ke gona ka morago kgoši Makekele a hwa go sa tšebja gore kgoši ke mang. Matšatši le Lepato.

Ge kgoši e hwile gwa tsoga phapano ye kgolo gare ga setšhaba. Ke gona ba thaba ya Sekgopo ba rata gore kgoši Matšatši ka ge e le mogolo. Ba motse wa Kgōpōlwe le Seileng, le Mahoing e leng ba hina Nōkō ou gona gore re ka se bušwe ke motlogolo wa ba Kgalanka. Ke gona ga tšwa hlopha tše pedi. Bjalo Makuba tšhweni (ba-Phalaborwa) ba dira maano gore go se ke ga falala madi.

17 Mehlang ya kgale kgoši e be e bewa ka kgetho mo baneng ba kgoši. Ba be basa bee ngwana wa lapa la pele ge e le motho wo šōrō mo bathong. Ke gona makuba tšhweni ka lerumo ba tsenya monna yo mong fao ntlong yeo kgoši e hwetšeng gona. Ke gore yo a bewago bogoši o swanetše gobula pele lemati la monyako wa ngwakō woo kgoši e hwetšeng ka gare. Ke gona a šitwa ke go bula monyako bogoši ga bo hwetše g le ge e le wa lapa la pele. Gomme ke yona kgetho ya kgoši go ba-Phalaborwa kgale. Ke gona monna o laelwa gore Matšatši gare rate gore e be kgoši ka ge e le motho wo šōrōgape ke motlogolo wa ba-Kgalanka. Ge monna a tsene ka ntlong aswara lemati gore le tie. Bjalo ba bitša Matšatši gore a bule ntlo. Ke ge monna wa go swara lemati ka gare yoo Matšatši le sehlopha sa gagwe ba beng ba

ba sa tsebe gore o gona ka gare a tliša gore lemati le se bulege. Bjalo b nna ba hlopha sa Lepato ba go wa lerata gore Matšatši o paletšwe. Gwa bitšwa Lepato go tula ntlo, gomme ntlo ya bulega ka boleta ka ge monna wa ka gare a tsibile gore ke Lepato.

18 Ke ge setšhaba kamoka se letšetša Lepato mekgolokwane gore ke kgoši. Ke gona Matšatši a tlala pelo ga mmogo le sehlopha sa gagwe. A tloga morseng wa kgôpôlwe a dula Kgôpôlwana. Ge a le gona a rata gore a fiwe yo mongwe wa basadi ba Makekele. Eurja a hlokega. Ke gona a tloga a ya Sekgopo go ba ga malome wa ge. Gomme o be a belatši kudu kudu go tloga le Mojelahlakeng gore a lele kgoši Makhušane. Ge a tloga Kgôpôlwane a khutša Tlapeng-la-Boreledi a bolela gore ke wona mollwane wa naga ya Lepato le thaba ya Sekgopo.

Dirêtô tša Lepato le Matšatši mohlang ba fapanago Kgôpôlwê. Matšatši ke nna Matšatši mabele morwa Makekele. Lepato ke nna Makgunakgana a hlopasa seatla se phophola kgopa Molapong ga-mathakgaswe ke Lepato le patckgela ba lcpeng.

Lepato le pušo ya gagwe.

Ge Lepato e le kgoši a thoma go dira bogwera le kgoši Ngungunyane kgoši ya Mashagaan. A ba tsibiša ka go ba romela manaka a ditlou le mesela ya dikgomo, le matšhōbō a dinare le dikgokong le tše dingwe. Gomme dilo tšeo kamoka di be di išwa ke morwa wa gagwe Makhušane yoo a ilego a rata gore a dule gona gore a se bolawe ke marumo a Matšatši. Ka morago a romela morwedi wa gagwe Mokwape ga kgoši Modjatji e le moratho wa Makhušane. Ka morago a romela yo mongwe ga Sekorôrô e lego Morongwe wa mosadi wa bo (9) ka morago ga fao a romela yo mongwe ga kgoši Maake Bokgaga e lego Maboyane wa mosadi wa bo selela. Gomme mo magošing ao kamoka a kgopela thušo mohlang a hlagelwang ke marumo.

19 Ka morago ga mengwaga e se mekae Matšatši a tliša dira thabeng ya Sealeng mo go bego gole bontši bja ba Phalaborwa .

Gomme dira tša bolaya batho kudu. Ke gona kgoši Lepato a roma motho go ya rapa dira tša go mothuša Magakala. Mōtho wa go ya gona ke Ramorulana Malatši.

Ge Magadimana a magakala a fihlile nageng ya Phalaborwa kgoši ya bafa banna go hula thaba ya sekgopo. Ke gona ba botša Lepato gore rena Magadimana ga re rate ntwā ya sepogo mme re rata motla-o-lebile. (Ke gore ntwā ya mosegare.)

Gomme dira tša Magadimana di be di rwelwe ke monna yo a bitšwago Ntšipana. Gomme ena o be a apere mekgopa ya dinkwe . Gomme o-be a tsebja kudu kudu goba ke mogale marumong. Ka ge batho ba thaba ya Sekgōpō ba dutši godimo ga thaba magadimana ba swara bothata bjo bogolo ka ge ba Sekgopo e le bathoba go lwa ka mesebe. Ke gona Ntšipane ka bogale bja gagwe a rata go šwahlela seboka sa banna gomme a welwa godimo ke mesebe, ya dikōbe le bōthōlō. (Dikōbe ke mesebe wa go kgweša ge motho a hlomula. Bōthōlō ke sehlare sa maatla a bjalo ka bohloko bja noga.) Ge magadimana ba bona Ntšipane a wela fase ba thoma goboela morago. Gomme montweng ye baile ba bolaya batho ba thaba ya Sekgōpō le ge Ntšipane morwadi wa dira a bolailwe. Go thwe monna yo mongwe wa thaba ya Kgōpōlwe yo o leina la gagwe e lego Sebakaditšhweni o be a re ge a re o betša lerumo a bona gore o ya gohlaba malome wa gagwe Majakakoto Malesa. Gomme a gomiša ge a šetši a lemogile gore ke malome wa gagwe.

20

Ke gona dira tša boela morago go Lepato. Lepato a leboga madiraa Magadimana. Gomme a ba romela Magakala. Gomme a ba fa Mmatšatši morwedi wa gagwe goba mosadi wa bona. e le seo bahlabani ba bošetšwago ka sona gae.

Ge Matšatši a bone gore Lepato o tšwa Magakala a leba Bothonga gokgopela mapônô go mo thuša. Ke gona a boya le bona ga Manukhuze. Ge bale tseleng ba hlakana le yo mong wa gabo, ygo leina la gagwe e lego Molomo-wa-tau. Bjalo a ba botšiša gore ba ya kae. Ba mmošša gore ba biditšwe ke Matšatši go hula Lepato. Molomo-wa-tau o be a tšwa thabeng ya Sealeng go mogwera wa gagwe Mokoêlêlê. Bjalo a ba kgopela gore le ena o rata go boela morago marumong. Gomme ba dumela ba mofa dibetša. Bjalo a ba botša gore obe a ka seke a goma le bona, gomme pelaelo ya gagwe ke gore ga rate gore motho yo mong a bolae mogwera wa gagwe Mokoêlêlê. Malatši. A re ke rata go bolaya mogwera waka ka nnoši. Gomme ena Molomo-wa-tau o be a rwele dilo tše botse tše di tšwago go mogwera wa gagwe e leng, dikôkô, le sekuku sa dikôkô le nama ya diphôôfôlô. Gomme a ba fa tšeo kamoka ba a ja.

21

Ge ba fihla Sealeng e leng motseng wo mogolo wa naga ya Lepato Molomo-wa-tau a leba ntlong ya Mokoêlêlê. Gomme a tswala molomo wa ntlo ka kotse a re etšwa Mokoêlêlê lehono ke tlile go go nolaya. Bjalo Mokoêlêlê a tseba lentšu la mogwera wa gagwe. Gape le gona tseba gore ke therešo Molomo-wa-tau o tlile go mmolaya ka ge go šetše gokwetše gore Matšatši o biditše bathong. Gomme Mokoêlêlê a tšia mesebe le bora. Molomo-wa-tau o be a letetše gotšwa ga Mokoêlêlê. Ke mo Mokoêlêlê a biditšego mosebe wa gagwe go hlaba kotse ya mogwera go fihla mmeleng wa Molomo-wa-tau. Mokoêlêlê a tšwa le mosadi go tšhaba ge Molomo-wa-tau a golola la go hwa. Mo ntweng ye batho ba thaba ya Sealeng ba be ba šetše ba tsibile go tla ga dira. Monna yo mongwe wa gabo Molomo-wa-tau a namela thaba ya Sealeng. Ge ale godimo a bona mosadi yo mong a tšhaba a peputši ngwana wa gagwe e leng Makebeng Malesa. (Makebeng o sa ~~phela~~ phela le bjale.) Ke gona a bitša mosadi. Ge a bitša Patamedi papago Makebeng Malesa a mokwa. Ke gona a homola

gore a bone sebaka sa go mo khola ka mosebe. Bjalo Patamedi a ba a hwetša sebaka, a hwetša Mothonga a le ka godimo ga letlapa. Gomme a betša mosebe wa hlaba lepono mpa. Mothonga a wela fase ka metlorong a hwela gona. Ke gona Patamedi a tšhaba le mosadi wa gagwe. Patamedi e be e le mogale gape e le yo mogolo mo Sealeng.

22 Sêrêto sa Patamedi:- Palamedi a ntwá morwa Tshehla ke Palamedi matšhaba a hunne dinála, ka khula lepono thabeng ya mmamohuma la wela mabjeng.

Ge madira ge a paletšwe thabeng ya Sealeng gomme a gomela morago ga Matšatši.

Thômo

Thômo ke monna wa Magakala o be a etetše Phalaborwa le Seapana Monareng. Ka tšatši le lengwe a tloga le Mmakwete go tsoma. Ge bale hlageng ba bona Nare. Bjale Thômo a e thunya ka sethunya. Nare ya tšhaba ya tsena sethokgweng. Bjale Thômo a e šala morago. Ge a le ka gare a bona e le kgaufswi. Gomme ya mo fofela ya mo hlaba ka lenaka. Gomme a hwa. Ka morago Seapano a ya gae a tsibiša gore ba Phalaborwa ba bolaille Thômo ba mo segantši dihlare. Ke gona Magadimana a ntšha dira go hula Phalaborwa. Magadimana a bitša motho mošweu go ba thuša. Ge ba fihlile thabengye bitšwago Tšhapare, kgaufsi le thaba ya Sealeng, mošweu a thunya thaba ya Sealeng. Batho ba tšhoga ba namela thaba. Gomme batho ba khuta thabeng. Magadimana a goma.

(Di saatla tša Lepato.) Mphatho Mašweni (Di tšwa go Motlalekgomo. O tšwa Kgôpôlwê morwa Mmamotaga.)

23 Ntwá ya Lepato le Mapulana a go rapa ke Matšatši

Ka morago ga ntwá ya Mapono Matšatši a rapa Mapulana a go dula thabeng tša Lewa-le-magodi. Ge ba fihlile ba laelwa

go hula motse wa mošate Kgôpôlwê. Ke gona dira tša rwalwa ke Manabe Moratho wa Matšatši. Ka ge motse wa mošate o agele ditšwe ka legora Madira a hlakanetšwa maforong a legora go thibelwa go tsena ka motseng. Ka ge manaba a tsene bošego mokgomana Sebakaditšweni a tšwa ka ntlong a sa tšwara selo. Ge a fihla lepatlelong la kgoro ya motse a gahlana le mokgekolo koko wa gagwe Mamojela. Mamojela a botša Sebakaditšweni gore a gome go ya go tšwara lekgeswa. Sebakaditšweni a gana. Le Mamojela a gana a botša motlogolo gore o tla šala athibile sefero gore madira a se tsene. Ke gona Sebakaditšweni a goma go ya go tšwara tšhêtê. Ke gona madira a Matšatši a šitwa go tsena. Ka ge e le ntwana ya marumo ya emeletšana go fihlela bo esa.

Ge bosele kgoši Lepato a namela lebje la kgaufswi le motse a hlaba mokgoši a re gona! gona! gona! Makuba tšhweni ka lerumo. (Tšhweni ke motho ge go tšwile dira ka se Phalaborwa.) Ge kgoši e sa bolela bjalo ke ge monna yo mong a šupa kgoši ka sethunya seo e beng e le sena se tee montweng.

24

Ke gona a thunya kgoši Lepato maoto kamoka a wela fase. Gomme kôlô ya seke ya tiya go lebanya mašapô ge madira a Matšatši a bona bothata a fiša legora la motse, ka mollo. Ge motse o e swa ga swa le ntlo ya dikomana. Ka ge boretho e le komana ye kgolo kudu ya šita banna go tšwa ka gare ga mollo. Komana ya swela ka gare ga ntlo. Ge madira a matšatši a tlogile kgoši Lepato a išwa Bolobedu ga Modjadji, gore kgoši e seke ya bolawa le setšhaba. Ka morago kgoši ya latiwa gore e boele gae Kgôpôlwê.

Ntwa ya Komaneng.

Ge kgoši e boile ya laela gore go betlwe komana ya boretho. Ke mo monna yo mongwe e lego Mathipa a thoma go betla komana ya boretho. Ge komana boretho e fedile kgoši ya laela gore komana e dume go tsibiša Matsatši gore kgoši Lepato o boile Bolobedu gape komana boretho e tsogile. Legona dihlagatšane goba bo Mamodumele ba tle go bona komana ye ntshwa.

(Bo mamodumele ke badimo e le go batho bao ba hwilego e le masogana goba banenyana e lego ba mošate goba bana ba dikgoši). Ke gona banna kamoka ba naga baile ba rata go bona komana ye ntshwa. E be e le lebaka la go nwa mokgôpê e lego meetse a marula. Komana ya laela e duma bošego kamoka. Ge kgoši Matsatši a ekwa komana tlalapelo kudu kudu gore Lepato o a mo nyatša ka go dumiša komana e le moratho. Matšatši a laela gore monna yo ba reng Setekwane wa naga ya Lepato e leng ngaka go tla go foka dira. Ke gona Setekwane a tlogo Matsatši ka go se tsebe gore dira diya ga Lepato. Matšatši a laela masogana gore ba kgobakane. Ge Setekwane a ba fokile Matsatši a laela manabe morwadi wa dira gore madira a seke a bolaya motho eupja a thope fela dikomana. Ge banna ba Matsatši ba phatlalala mošate monna yo mong wa Matsatši e lego Motene a tloga go seba banna ba Lepato. Ke gona a hwetša masogana a le tshosong e le ng mo dikomana di dumang gona. Ge komana e dutši e duma banna ba goba mogobo a Motene a fela a rema dika ka gore naga a e lale banna ba Kgôpôlwe komana ya duma e a fofa. Go fofa ke go boela ka gae gore bo Mamodumele ba boele mo ba tšwago. Ka ge banna ba Lepato ba sa kwa bose bja komana e ntšhwa ba tšia polelo ya Motene goba polelo fela e sa šupego kotsi. Ke gona ge letšatši le sobela Motene a tloga a hwetša goba masogana le banna ba kwele dika tšatši.

Ka ge makuba tšhweni a nwele mokgôpê komana ya duma kudu kudu. Bjalo masogana a Matsatši a tloga go tla Kgôpôlwe. Ge e le bošego gare ba fihla Kgôpôlwe.

26

Gomme ge masogana a le tselene a thoma gorera thaba ya kgoši go thopa dikomana le go se bolaye motho.

Ke ge Manabe morwadi wa dira a gana polao ya batho e lego kamo kgoši e laetšego ka gona. Masogana a botša Manabe gore ge ba sa bolae motho gona ba tla bolaya yena morwadi wa dira. Bjalo Manabe a dumela gore dira tša gagwe di ka dira kamo di bonago. Ge ba fihlile kgaufswi le motse wa mošate ba romela masogana a mabedi go hlola ge ba robetše ka komaneng. Ke ge masogana a hwetša gobane ga go o tee a sa robalago. Gomme ba boela go tsiba dira gore batho ba robetše kamoka. Ge madira a fihla mongwe le mongwe a thoma go bolela gore tšhweni yaka ke ye, bjalo, bjalo. Ke mo bailego ba bolaya batho ba bantši. Ka lona tšatši leo ga hlabiwa le morwa kgoši e lego Makhušane. Ga hlabiwa le mokgalabje Mamolobela Monyela yoo ba ilego ba mo hlaba ga bohloko ge a tšhaba ba re ke kgoši Lepato ka ge a be a apere mokgopa wa tau. Gomme ena atšhaba maala a tšwele ao ba ilego ba thiba ka bjang gore a boele bodulong bja ona. Gape o ile a segwa ke marumo ge a swara ba mo hlaba.

27

Mamolobela ke papago Malekōba mmago Lepato. Ka lona tšatši leo ba bolaya monna yo ba reng ke Sekwato Selepe. Ba ripa glogo ya gagwe ba bea godimo ga komana boretho. Gomme ba thopa komana ya hlanka. Ba thopa le mōrōpa wo o bitšwago Mamatšatši. wo o ilego wa thopjwa ke magadimana ntweng ya sekgōpō, ba tloga le wona go ya Magakala. Ge batho ba tšhaba komaneng mogale mogolo Sebakaditšhweni a tseba goba ke madira a Matšatši gomme a tsoga a tšia marumo a gagwe le mesebe. Ke gona a leba thabeng ya sekgōpō gothiba madira ka pela. Ge ba fihla felo mo ba reng Mamotlomeng kgaufswi le thaba ya Sekgōpō ba thoma go khutša. Ke gona Sebakaditšhweni a thoma go ba batamela. Ge a batametše a betša mosebe a hlaba monna yo ba reng ke Moleka. Ke gona ba tšhaba kamoka, ba šiya dilo kamokatšeo ba di thopilego.

Ka ge Sebakaditšhweni a le noši a šitwa go di rwala. Gomme a tloga a hwetša felo a robala ka ge a be a lapile ka go kitima. Ka baka la go lapa a selwa gona. Ge bosele kgoši Lepato a bitša batho ba naga kamoka. Ge ba kgohakane bakgomana ba thoma go tsibiša kgoši gore Sebakaditšhweni ga gona. Ke mo kgoši e boletšego gore ke yena a rapilego manaba go hula Lepato. Bjalo bakgomana ba bolela gore kgoši e ba fe ~~mak~~ moratho wa Sebakaditšhweni Masetle le morwa wa gagwe Mamoemi ba bolawe.

28 Bjalo kgoši ya bolela gore a ke ba se fele pelo mohlamong Sebakaditšhweni o tšeri leeto. Ge ba sa bolela bjalo ba kwa monna yo mongwe e lego Setekwane ngaka ya dira tša Matšatši a bolela gore ge batho hao e lego madira a Matšatši a fihlile gaš baile ba bega kgoši Matšatši gore motho yo mongwe wa bona o hlabilwe tseleng ka mosebe e lego Moleka. Ke gona kgoši o ile a tseba mekgwa kamoka ya go dirwa ga mesebe mo Phalaborwa. Gomme Matšatši o boletše gore mosebe ke wa Sebakaditšhweni. Ke gona kgoši Lepato a thoma go botša bakgomana gore ke therešo mosebe ke wa mogale wa marumo Sebakaditšhweni. Ge ba dutši ba sa bolela bjalo ba kwa naka e lla mokgoši olla. Ge banna ba sa maketše ba bona Sebakaditšhweni a tšwelela mošate, ka bogale le masapa go roga banna kamoka. Ke gona a roga kgoši gore a lese go boloka batho hao ba bolailwego ke madira. A bolela gore batho ba marumo ga ba bolokwe ba lewa ke manong. Gomme kgoši ya dira ka taelo ya Sebakaditšhweni. Ka tšatši la ntwala ya Sekgôpô Sebakaditšhweni o be a khulwa letsogo ka mosebe. Sebakaditšhweni o be e le yena morwala dira tša Lepato ka mehla.

29 O be a filwe mekgopa ya dingwe ke kgoši Makekele. Sêrêtô sa marumo:- Ke Sebakaditšhweni sebaka le masela-Manyane, lerumo la nkgaphama motho mpedi a tšhaba a šikeri mpôpô.

Ke gogile sekwapa magometša (Lerumo ke sekwapa) Motho ke go meditše Madikôkôttô ngwana wa botšhomene le nana madira ka kôttô, le bona kane. (Kôttô leôttô).

Leile Sekgôpô ga go tsenwi nna ka tsena ka tšhaba tšhipi e ntutši letšôgô, ko wa badimong thabeng ya Sekgôpô.

Ke sehlabana se tloedile sa mampa sa Mmakobjana ge re e ya ntweng re a tloa re ya Monyanyeng.

Ke šitile ga kgala rulela kagoba tša batho mpja ya hlatšetša moruti ga e lale ga Matsitle ga Mmakona moratlatli, bana ba Nôkô ba dula ba mphetela sediba ka nokeng ya Lehlabana.

Ke melao e la moletše dithamaga Môlôkô mmolaya puru (tau) serala mohlang tau e swarago Mokoêlêlê. Ke Mokgôlôlômadula a sega, wa totomala batho ba ka go tšhaba. (Go totomala ke go dula o sa segi.)

(Di seetla tša Lepato ka Motlalekgomo motlogolo wa Sebakaditšhweni) O di hweditše go Mamoemi morwa wa Sebakaditšhweni kgopolwe.

30

Ntwa ya Sealeng.

Ge Matšatši a hweditše goba gohata go yena le setšhaba go hula thaba ya Sealeng, a tšia leto go tsoma madira. Ge a le Bolobedu ga Motšatši a hlakana le Masetle moratho wa Sebakaditšhweni e lego wa thaba ya kgôpôlwê. Ge ba boledišane Matšatši a bolelagore o ya Tshwetla ga Jewawa (Sewawa) e le go monna wa le (Portuguese) go kgopela batho ba(pluas) ya gagwe go hula Sealeng. Bjalo Masetle a sepela bošego le mosegare go tla Phalaborwa. Gomme a fihla ka go tsena ka Sealeng. Ge a fihlile a kgobela banna gore a ba botše gore ba itukiše madira a Matšatši a e tla. Ke mo Patamedi Malesa ntona ya Sealeng ya tumula bjang ya fa Masetle gore a ngate tsiba le bjang ka gore ke lefsega. Bjalo Masetle fetela pele mošate Kgôpôlwê. Ge a boditše kgoši Lepato ditaba kamoka tša Matšatši

le thaba ya Sealeng, kgoši ya bitša banna go ya le bona Sealeng go eletša Patamedi le banna Sealeng. Kgoši a laela gore ba tšie dithunya tše nne go fa banna ba thaba ya Sealeng. Ge kgoši e fihlile gona ya bitša pitšo gobotša Patamedi le banna ditaba kamoka. Bjalo banna ba thaba ya Sealeng ba batša kgoši gore ga ba rate sethunya se ka ba thiba ditsebe ge ba thunya. Ba bolela gore bona ba tla lwa ka marumo.

31 Ke gona kgoši ya tloga le banna ba Kgôpôlwe. Ge ba fihla gae Kgôpôlwê ha thoma go hlohla legora ka bôswa. Ka morago ga lebaka le ltelele Matšatši a boya le dira e le mosegare a feta kgaufsi le thaba ya Sealeng. Gomme mokgoši wa lla batho ba tšhabela thabeng. Ge ba feta Sealeng Matšatši a šalela morago a rata go bolela le Makgôlô wa gagwe. Maleapole. Bjalo a bitša Maleapole gore a fôlôge thaba ba bôlêlê. Mme Maleapole a gana go fôlôga thaba. Bjalo Matšatši a bolela gore Maleapole a seke a boifa, o rata fela go bolela le ena. Ke gona Maleapole a fologa thaba. Bjalo Matšatši a bolela gore o hlompha fela ena mokgalabje gore a tloge thabeng ya Sealeng a rata go rera mererô ya gagwe. Ge Matšatši a fitile Maleapole a šala a dula thabeng ya Sealeng. Ge Matšatši a fihlile Sekgôpô a kopanya dira tša (Mashagaan) a Jewawa. Ke gona a tšia dira go tla Sealeng. Gomme Matšatši a tla le bona go hula Sealeng. Ka ge thaba ya Sealeng e namelwa ka felo go tee, gape ka neo (moratho) a nametša motho yo oong le ~~xx~~ sethunya go thiba sefate sa neong. Ke gona dira tša tsenela batho ka gae. Gomme dira tša wela batho ka sehlogo. Ke mo monna yo mongwe yoo leina lagagwe e lego Moreme a namela lebje goletša naka ka ge e le mokgwa wa gagwe ge marumo a tsene Sealeng.

32 Bjalo monna yo mongwe a mo thunya ka sethunya a sa letša naka ya go tsibiša batho dira. Gomme madira a kgaola naka a tloga le yona. Ge batho ba tšhabela thabeng, monna yola wa sethunya a thoma go thunya. Ke mo neo e ilego ya imelwa ke batho gomme ya robega. Bjalo madira a bolaya batho kudu.

Batho ba bangwe ba tlola ka madi a batho ba go hwa gore ba hwetšwe e ke ba hwile. Bjalo madira a thoma go tšama ba hlaba ditšôtô tša barho ka marumo go hwetša ba ba sa phelago. Ka tšatši leo madi a batho a tšwa a ela thabeng bjalo ka meetse a tlatša noka ya Mmabadika. Gom e batho ba bantši ba tšhaba mala a tšwele ka marumo. Madira a fiša metse kamoka ya thaba ya Sealeng. Bjalo batho ba thaba ya Kgôpôlwê ba bona ka muši. Gomme Sebakaditšhweni a thoma go botša banna ba Kgôpôlwê gore madira a Matšatši a tla bolela gore ba lwele le mang ge ba sa tla thabeng ya Kgôpôlwê. Ke gona a thoma go ema go ya go ba bitša. Bjale banna ba moswara. Sebakaditšhweni a ntšha selepe go rema banna ba Kgôpôlwê. Bjalo ba no lesa a tloga ka lebelo. Gomme a namela thaba ya Mabôini. Gomme a letša naka a hlaba mokgoši a re"le tlare le lwele le mang ge le tlogetše Kgôpôlwê".

33

Gomme a thomago ba roga kudukudu. Gomme ba mokwa gobane ke Sebakaditšhweni, bjalo ba ya Kgôpôlwê. Ke gona a fologa thaba ya Maboini ka lebelo. Ge ka fihla Kgôpôlwê a ba botša gore bjalo pelo ya gagwe e thabile. Kgoši ya laela gore Sebakaditšhweni a tšie sethunya mme a gana a tšiu mesebe le marumo le selepe sa nwa. Ge ba fihla Kgôpôlwê ba hwetša gobane motse o agilwe ka mašaša. Bjalo ba kwa sethunya se duma ba goma. Ke gona a bolela gore ba fihle kgaufsi le motse wa mošate. Gomme ba tloga. Ge ba rihlile thabeng ya Namakgale ba hwetša batho ba šetše ba dutši godimo ga thaba. Bjalo ba bolela gore batho ba Namakgale ba lobe. Gomme ba ntšha pudi go bafa. Gomme ya tlošwa ke Ramorulana Malatši. Gomme bona ba bolela gore pudi e tee e ka se ba th uše selo, ba rata go namela thaba ya Namakgale. Gomme ba thoma go kgôkôlôša mabje, mme madira a tšhaba go namela. Ba tshela noka ya Salate gomme ba thoma go khutša gona. Ge ba le gona ba bona batho ba bonala ka fase ga lebje leo le bitšwago Sekhurumelê.

34

Bjalo monna yo mongwe a betša kolô gomme ya tia mokgopa wa kgomo wo o bego o eperwe ke mosadi yo mong, gomme batho ba robala gore dikôlô di se ba bolaye. Bjalo ba tloga go boela Tshwetla ga Jewawa. Gomme ka morago Lepato ge a bona go fela ga batho thabeng ya Sealeng a tloga a ya Bokgaga ga Maake go dula gona. Kgôpôlwê ga šala batho e se ba bantši. Bjalo Matsatši a romela manabe go dula gona thabeng ya Sealeng. Bjalo thaba ya thoma go tuka mello bošego moo Manabe a ilego a boela Sekgôpô.

35

Mêhlôlô Ge Lepato e le kgoši go kile ga ba le phifalo ya letšatši la sobela mosegare gomme la thoma go bina bina. Naledi e a kgaoga e sale gosasa ya tšwa bohlabatšatši ya leba Lebowa. Gomme ka morago ga kwala sefumedu ka wona ngwaga woo kgoši Lepato o a hwa. Ngwedi o a sobela gomme wa tšia sekgoba se se telele. Mesebe o bolaya ke noga nokeng ya Molawetši. Noga yeo e be e le noga ye kgolo kudu. Go thwe ge e swerwe ke tlala e be e phethokga gore mpa ya yona e be ka godimo. Mpa ya yona e be e le ya hubedi. Ge manong a bona bohubeu bja yona a rata go ja. Bjale e bolaye e je. Ge e kgoše e boele e dule gabotse. Ka tšatši le lengwe ge Mesebe a fihla felo fao a bona manong goba magodi. Gomme ya mokwa ka phefo gore motho o a tla ya tsoga ya dula botse. Go thwe noga yeooe be e fetoga mothathe goba kota. Ke gona Mesebe a fihla a namela kota yeo gomme ya no loma. Gomme a hwela gona fao. Noga yeo e ile ya loma dikgomo tša motho yo mong yo mošweu leina la gagwe e lego Ramolêlê. Ke gona ena a bitša ba bangwe ba ba šweu Mola (Gravelotte.) Gomme ba e bolaya ka dithunya. Go thwe e ile ya tlatša koloi ya diphôlô ge e hwile. Gomme gothwe noga yeo e rometšwe (England.)

Ge go phela Lepato merula e kile ya enywa ga bedi mo ngwageng sebakeng sa go enywa ga tee. Gomme batho ba fetša kudu diphuti.

Bolwetši bja sekokonyane, go hwa mogale wa marumo
Sebakaditšhweni (small-pox.)

Meetse aa kgahla naga kamoka Phalaborwa ge go wele
Makgola. (Mamotaga Mmago Mollalekgomo). Dipudi tša naga
kamoka di bolawa ke bolwetši bja lethokô. (Lethokô ke dišô).

36 Ge kgoši a le Bokgaga Phalaborwa ga ba le letšatši la
go fiša kudu, mme ga hloka pula. Matšatši a roma Motôkeng
go bitša kgoši Lepato gore a boele gae gore pula e ne ka ge
go be go belaelwa gore Lepato o beile letšatši. (Letšatši
ke sehlare seo batho ba kgolwago gore se thibela pula e lego
sehlare sa dikgoši.) Bjalo kgoši ya belaela gore e ka seke
ya boya ge Matšatši a mo remetše Mothoka. Bjalo ba kgôlôlô
ba gapeletša kgoši gore e boele gae. Ke gona kgoši ya laela
gore ~~kgôlôlô~~ bakgôlôlô le morwa kgoši Makhušane bae go laola
ga Matšikinyane. Bjalo Matšikinyane a bolela gore kgoši e
ka boela gae. Gomme kgoši ya kwata ya rata go bolaya morwe
ka lebje.

Gomme kgoši ya laela gore morwe Makhušane a boele
Bhalaborwa le Mamomi le Mapitsi go dira dipheko gore pula
e ne. Gomme pula sene ka tšatši le Makhušane le Mamomi le
Mapitsi ba fihlago Phalaborwa ba tshela noka e sena meetse.
Bjale Makhušane a boela Bokgaga go kgoši ke gona kgoši ya laela
Makhušane gore a dire dipheko pula e ne. Ke gona ge Makhušane
37 a boile pula ya na. Kgoši ya laela gore e tla boya ge go nale
mabele. Ke gona mabele a ba gona, mme kgoši boya Kgôpôlwe.

Gomme bjalo Matšatši le Lepato ba dula ka kwano. Mphatho
wa Lepato ke Mangana. Gothwe lehong la gagwe o ile a tsoga
bošego mme a tšwa ntlong mo a beng a okwa ke Mamolobela
Monyela le Mamomi Malatši. Gomme bjalo a wela ka gare ga
legaga mme a hwetšwa a šaga metsi godimo ga more o o bitšwago
lenetlo. Lepato o feditši beke tše tharo a sešo go bolokwa.

Gomme o be a beilwe ka gare ga ntlo yeo go thwego ke serutshwe. O be a sa duletši go bonwa ke bakgólólô kamoka, ba ba begobale kgole. Lebitla la gagwe le thabeng ya Sealeng. Gomme le etelwa ka mehla ge go lomiwa menyanya ya dilo tše diswa. (Serutshwe ke ntlo ya mošate ya ntlo tše pedi le melomo ye mebedi. Gomme ga e dumeleli go tsena motho ga e se mosadi yo mogolo.)

Ke moka tša Lepato.

Ka Motlalekgomo. O di hweditše go Mamoemi le Makhušane.

O tswetšwi Kgôpôlwê.

38

Tša kgoši Makekele.

Makekele o tswetšwe Mahubidung a bata tša go loma kgomo. Ke morwa Meele. Mmagwe ke Ngwanamathipa . O be a agile thabeng ya Kgôpôlwê, gomme ke yona kgoši ya go dula pele thabeng ye. Makekele ke yona kgoši yabogale ya pale nageng ya Phalaborwa.

Sêrêtô:- Ke Makekele naga ya šokwe bogošî ga ke a bolaelwa, bo laetšwe more o meetse a kgašane. Ke šôšôrô wa patše morwa wa patše morwa mphetšeng, ge ke loba mapono ke a tšhôlela, ke swana ge ke nyala mosale le Ngwanaphure. Ke tšibogo la kwetša morwa mphetšeng a šokwe. Ke phephenyane ya go loma ka mosela.

Sêrêtô:- sa Ngwanamathipa.

Ke ngwana-mathipa koma ya boôtlwe. Wena o yago ga Mathipa o tšole motale o boye. Mathipa le yona ke Motale o šêlê. (Motale ke pheta ye tala, ke gore mathipa o be e le yo motala bjalo ka pheta.)

39

Basadi ba Makekele

1. Ngwanaphure. Papagwe ke Phure Malesa o bina Tšhwene.

Barwedi 1. Mankare 2. Manhlanêne

2. Ngwanaphurane. Papagwe ke Phure o bina Tšhweni
Barwa 1. Matšatši 2. Manabe 3. Lebedi.
3. Ngwanamogakane Papagwe Mogakane o bina Nôkô.
Morwa 1. Matlaba
4. Ngwane Mokoêlêlê Papagwe Môkôêlêlê o bina Nôkô.
Morwa 1. Mokôrôpông
5. Ngwanamadilane. Papagwe ke Madilane o bina Tlou.
Morwa 1. Ramatladi Matlatše wa bobedi.
6. Ngwanalekôba. Papagwe ke Lekôba Monyela o bina Nôkô.
Barwa 1. Lepato
Barwedi 1. Maserôdi 2. Komatle
7. Ngwanamaie. Papagwe ke Maie o bina Nôkô.
Barwa 1. Ramookana.
8. Masesebe. Papagwe Rasesebe o bina Nôkô.
Barwa 1. Mašôle
Barwedi 1. Morukamobe 2. Modiradibe.
- 40 9. Mokwape. Papagwe Makôtôlane o bina Nôkô.
Barwa 1. Malahlele 2. Mantšha.
10. Ngwanaramaja. Papagwe Ramaja o bina Tlou.
Barwa 1. Mampje.

Mo basading ba Makekele go sale le ba bangwe bao ba se sa gopolwago gabotsebotse. Gape le mo baneng go sa šetše bao ba se sa gopolwago.

Ge kgoši Makekele a ile a tšia mosadi wa Mokgôrôpông Mojalahlakeng a fa Lepato ke ge gobe go le pelaelo ya gore Matšatši ke ngwana wa batlogolo ba bathoka ba ga Malesa e lego Bakgalaka. ba bina tšhweni. Le ge kgoši Makekele a ile a tšia Ngwanaphure ka pela ga Ngwanamokôêlêlê ke gore Ngwana Mokôêlêlê o tla belega kgoši ka ge e be e le wa leloko la Phalaborwa. Ke gona g ngwana wa pele Mokgôrôpông a hwa. Ge kgoši e bone gore lapa la go belega kgoši le hwile, gomme Motlogolo wa Bakgalaka o tla tšia bogoši a tšia Lepato wa mosadi yo monyane a mofa mosadi wa Mokgôrôpông ka ge Lepato e le

motlogolo wa ba bina Nōkō. Ke mo Matšatši a thōmālego go hloya Lepato gape a iša pele ka go dira dintwa le papagwe Makekele. Re kwele ge Matšatši a phšatla naka ya Lepato ya go tšwa go kgoši Makekele. Bjale mo re tla kwišiša taba ye ga botse.

41

Ntwa ya Naka ya Lepato le Matšatši

Makekele a sa phela.

Ge kgoši Makekele a bona goba Matšatši a a tšhwenya a tšia naka ya gagwe ya dira a e fa Lepato gape e lego naka ya bogošī. Ka tšatši le lengwe Matšatši a kwa naka e letša ke Lepato. Gomme a tseba gore ke naka ya mokgalabje. Ke gona a bona goba batho ba tla lemoga gore kgoši e rata moratho Lepato. Ke gona Matšatši a bitša Lepato gore a mofe naka a bone. Ge Matšatši a tšere naka go Lepato a e phšatlaganya. Bjalo Lepato a iša ditaba go kgoši gore naka e phšatlilwe. Bjalokgoši ya bolela gore Lepato a ka dira se a se bonago. Ke gona Lepato a tšia leeto go ya Bokgaga ga Maake go rapa dira go lwa le mogolo. Ge ba fihlile Phalaborwa a ya thabeng go tsibiša kgoši. Ge kgoši e kwele goba Lepato a tšwa go rapa dira ya tšhaga. Ya bolela gore Lepato o be a swanetše go lwa le Matšatši a sešo go tsibiša kgoši gore o nale madira a go hula mogolo. Gomme kgoši ya laela Lepato go gomiša madira a gagwe gwenā le gore ba falatše madi a sa phela. Ke gona ba fiwa manaka a ditlou le malepe gore ba gome. Bjalo madira a Lepato a belaela kudu. Ge ba fihla nokeng ya Salate

42 ba hwetša tšhemo ya mashagaan athaba ya Namakgale, mme ba thoma go huna tšhemo. Ke gona moshagaan yo mongwe wa mosadi a tlala pelo a ya go bona. Ge a fihlile monna yo mongwe yoo leina la gagwe e lego Makwetša. Gomme bjalo ba tloga ba boela gae Bokgaga. Gomme ge Matšatši a kwele go goma ga madira a Lepato a thoma go hloya Lepato.

Makekele o tšia bogošī.

Ge Meele a hwile Makekele a rata go tšia setulo. Gomme

Paane Mapalakanye a gana gore kgoši ke yena. Bjalo ba thoma go lwa. Mapalakanye a ema le sehlopha sa gagwe. Bjale Makekele a ya thabeng ya Sekgōpō go botša ba makgolo wa gagwe gore ba mo thuše e lego Bakgalaka. Bjalo Bakgalaka ba tšia marumo go lwa le Paane. Bjale Paane a tšhabela Mapulaneng ga Motshana. Gomme a tsibiša Motshana gore o tšwa a tšhaba mogolo Makekele. Gomme Motshana o botša Paane gore monna ga lwe ka rumo le tee. Ke gona ge Makekele a fala ka batho Paane o swanetše go lwa ka se a se bonago. Ke gona Paane a kgopela Motshana gore lerumo le lengwe e ka ba eng.

43 Bjalo Motshana a botša Paane gore ge a rata yena a ka mofa sehlare sa go thibela pula gore e seke ya na Phalaborwa. Gomme Paane a dumela gore rumo leo a le amogela gore alwe le Makekele. Ke ge Paane a tšia hlare seo a tla a se bea Phalaborwa gore pula e sele. Ge pula e sune Makekele a romela motho go Paane ka ge a šetše a kwele gore Paane o boile sehlare se bitšwago letšatši nageng ya gagwe. Motho yo o ke Mathibele. Gomme Paane a gana a bolela gore mogolo a ka mmolaya. Bjalo Motshana a bolela gore Paane a boele gae. Paane a dumela gore Mathibele a sepele o tla mo latela. Ge Mathibelo a tlogile Paane a roma motho o tee go tloša sehlare sa letšatši gore pula ene. Ka morago ga ngwaga Paane a folgela fase Phalaborwa. Ge a fihlile a tsibiša kgoši gore o boile. Ke gona Makekele a laela gore Paane a dule thabeng ya Serotlwe. Ke gona a fiwa naga ya ka thoka ya noka ya Lepelle. Gomme a laelwa gore ge a bolaille phōfōlō tše kgolo o swanetše go soma mošate go mogolō, e lego tlou, thotlwa, Tšhukudu, Nare, Phōkgō, Kubu, Kgokong, tau, nkwe, le tše dingwe.

Ka Motlalekgomo (Mašweni mphatō)

Di seetla tša Makekele.

Ntwa ya Makgema le Makekele.

Ge Makekele e le kgoši athoma go boa mellwane ya naga ya Phalaborwa. Ka thōkō ya Borwa naga e goma ka thaba tša Batshubje bao ba filwego naga ke yena ge ba tšwa mo ba tšwago, e lego ba ga shai a mabu (ke gore ba hlōka naga.) Ka nga ya Bohlabatšatši e ripa ka mahlakano a noka ya Lehlaba le Lepelle. Ka nga ya Bosobelatšatši e goma ka thaba tša Tisikopo (Gravelotte.) Gomme bogare bja noka tšeo ke naga ya Makekele. Le ditšhaba tše dutšing gona kamoka ba buša ke yena.

Ge Makgema a feditše batho thabeng tša Mapopolo a rata go theogela Phalaborwa ke ge a šetši a kwele bontši bja batho ba Phalaborwa. Ge ba fihlile gona ba thoma go tsena metsaneng. Gomme ba metsaneng ba tšhabela Mošate dithabeng tše kgolo K Kgōpōlwē le bo Sealeng. Ge makgema a hutši metsana ka go bolaya batho le maruo a bona a aga moraka thabeng tša Makgema gore a kgone go tšwa masōlo ka bokgaufsi. Ge kgoši e kwele tša moraka wa makgema nageng ya gagwe a bitša pitšo ye kgolo. Gomme magoro a kgobakana kamoka. Kgoši ya tsibiša batho gore naga e tsenetšwe ke kotsi, e lego Makgema. Ya bolela gore mahlaba tšhweni a swanetše go tšia marumo go lwa le makgema. Ke gona phalafala ya lle mokgoši wa hlabiwa banna kamoka ba tšwa. Ge ba fihlile ba roma banna ba mabelo go ya go bona mošaša wa makgema. Gomme banna bao ba ya. Gomme ba hwetša makgema a sa tsoga, mme go bešewa nama ya motho mo gohle gohle dibešong. Masogana ao a be a laetšwe go fihla kgaufswi gore makgema a a bone, mme a ba rakaniše gomme bona ba tšhabele madireng a bona ao a dirilego mota gore ge makgema a fihla momoteng wa lešaka a wele gare ga madira a Makekele. Ke gona ge makgema a bona masogana a tla, a thoma go botšana gore mmatata ke dutši e etla. Ke ge makgema kamoka a inamela fase go topa dilêpê. Ge masogana a bona goba ba bonwe ke makgema ba thoma go tšhaba. Ke gona kgošana ya

Makgema e lego Seabi-sa makgema a thoma go laela madira gore
 nama e seke ya tloga. Gomme mokgoši wa makgema wa lla ba
 tšia dilêpê kamoka le marumo ga rakadiša mmantata ke
 dutši. Bjalo masogana a tšhabela madireng a gabo. Ge makgema
 46 a fihla gona madira a tsoga fase go wela makgema godimo a
 mesebe. Ke gona makgema a bolaiwa la šôrô ke ba Phalaborwa.
 Gomme ge ba ya meššašeng ba hwetša le mathopjwa a batho, bao
 ba bego ba beilwe gore ba tla bolaiwa.

Wameššašeng gobe go šetše ena Seabi kgošana ya makgema.
 Ke ge ena a tšhaba ge a bone gore madira a gagwe a fedile.
 Go thwe Seabi o be a eperere mokgopa wa pitsi ya hlaga. Go
 tloga hlogong go fihla kgareng. Gomme batho bao ba go thopjwa
 ba be ba ripilwe menwana ya matsogo. Ge go thopilwe batho,
 gomme ba rata go mmolaya o ripjwa monwawa wa bešwa. Ge o
 sena makhura ga holawe. O gwametše o swanetše go tlogelwa
 gore a none. Ge Seabi a tšhabile a fihla Tshuphe ga Sai.
 Gomme a fihla maššamong a hwetša monna yo mongwe a theile
 molabo go tanya mebutla. Monnayo o be a robala maššamong le
 mosadi wa gagwe le bana ka ge le lehono go sa dirwa bjalo.
 Seabi a be a lapile ka go kitima, gape a na le tlala ye
 kgolo. Ke gona a dira maano a dula fase gore a khutše
 gore letšatši le dikele a bolae monna yo ka go mo lalela.
 Ge letšatši le diketše a ya mola go theilwego moutlo wa
 mebutla. A thoma go lla bjalo ka mmutla.

Gomme a thesa molabo ka thate. Ge a dutši a ekiša mmutla
 47 bana ba monna yola ba mokwa. Ba hotša papa bona gore
 mmutla o a lla. Gomme monna a tšwa ka sethopheng a se a swara
 selo. Ge a fihla a hwetša molaba o emi. Ge a batamela
 lekge ma Seabi a mo rema ka selepe a wela fase. Bjalo Seabi
 sa makgema a ripa serope a tloga ka sona. Bjalo mosadi a
 tlabega ge monna a sa boe. Ke gona a mo latela. Ge a
 fihla a hwetša monna a hwile madi a ela. Ke gona a tšhaba
 le go hlaba mokgoši. Ge batho fihla ba hwetša goba o

bolalailwe ke makgema. Gomme mokgoši walla batho batho
ba tšhabela dithabeng. Gomme ka morago ga fihla batho bao ba
tšwago go Makekele ba bolela gore ke Seabi kgoši ya
makgema o tšhabile mohlang makgema a felang Phalaborwa.

Go thwe Makgema a be a na le tsela ye ngwe ya go bona
motho yo a khotilego. Ge a fihla felo a hwetša gobane
a tšhabilwe ke batho gomme batho bao ba khutile. A be a
thalakana go tsoma mo dihlareng. Bjalo yo mong le yo mong
wa lekgema a goeletše ka lentšu le legolo a re (felo fa
go nka mōrōka!) Bja mōrōka ke fanō! Gomme yo mong a
fetola a re ge e be e le nna ke be tlare tuu! Gomme yo
48 mongwe le ena a re gore tuu wa tšhabang! Bjalo mongwe a re:
Nna ke rile tuu! Gomme yo mongwe a re. Ke gona gore tuu ge
a realo! Ke gona makgema a tla ema go fihlela baroka ba
utullana kamoka ga bona. Ke gona ba ba bolaya kamoka.
Gomme polelo yeo go thwe e be dirwa ke basadi baroka ge ba
khutetše makgema.

Mokgalabje Maphušeletše Malome wa Makhušane le lekgema.

Ka tsatši le lengwe ge Maphušeletše a sepela a hwetša
lekgema la monna le mosadi ba le ka gare ga noka ba bolaya
dihlapi. Ge a fihla kgauswi a bonwa ke lekgema la monna.
Gomme lona la botša mosadi gore mantata ke dutši yaka ke ya.
Bjalo mosadi a fetola a re o tla modirang ngwana a batho.
Ge Maphušeletše a ekwa tšeo a thoma go tšhaba. Gomme
lekgema la tšia sêlêpê la mo rakadiša. Bjalo ge a bona gobane
thabeng tša Mapōtōnō ke kgole a ka so fihle a namela more le
sa monni. Bjalo lekgema la feta ka fase le kitima le
sêlêpê. Ge le fitile a šala a fologa a tšhaba. Ke gona a
phologa. (Seripa se se tšerwe go Makhušane.)

(Tšc dingwe ka Motlalekgomo.) (Di seetla.)

Ntwa ya Makekele le Matsitle wa Tswetla.

Ka morago ga ntwana ya makgema gwaba le tlala ye kgolo Phalaborwa. Gomme batho ba thoma go ya le dinaga tše dingwe go tsoma tša go ja. Go me ke gona le ba lapa la kgoši Makekele ba thoma go sepela le dinaga go tsoma mabele e le go go šata goba go reka ka malepe goha manaka a ditlou.

Gomme basadi ba kgoši ba fihla Tswetla ga kgoši Matsitle. Ge bale gona kgoši Matsitle a kganyoga mogatša kgoši Makekele e lego Ngwanamadilane. A laela basadi ba gagwe gore mohlang basadi ba Phalaborwa ba goang ba mo thopele yena. Ka morago ga lebaka basadi ba Makekele ba boela Tswetla. Ke gona Matsitle a laela gore mosadi Ngwanamadilane a thopjwe gomme gwa dirwa bjalo. Ge basadi ba Makekele ba bona thōpō ya mosadi wa kgoši ba lla gore kgoši o tla ba bolaya. Gomme Matsitle a ba botša gore Makekele ke morōka a ka seke a dita selo. Ge ba fihla gae ba bešela kgoši ditaba kamoka. Ke gona kgoši ya befelwa ga golo. Gomme mokgoši wa lla batho kamoka ba naga ba kgobakana. Gomme kgoši ya bolela gore leratetšo le lengwe la sebešo sa mošate le thopilwe. Gomme makuba a tšhweni ka lerumo ba kgopela gore kgoši e ba šupe gore ke efe kgoro ya go thopa ratetšo la mošate. Ke gona kgoši ya kgetha Sebakaditšhweni gore a rwale dira go di iša ga Matsitle. Gomme Sebakaditšhweni a epešwa mekgopa yašinkwe ka pele le morago. Gomme kgoši ya bolela gore le yona ga e šale e swanetše go ya direng. Gomme mokgoši wa dira wa lla gomme mekgwana ya tlala le mesebe. (Mekgwana ke mokotla wa tšhweni wa go rwala mesebe ya bothōlō.) Gomme ge dira di tloga Kgōpōlwē tša iša mahlo Bohlabatšatši. Gomme ka morago tša phekgogwa tša leba Leboa. Bontši bja banna bo be bo sa tsebe gore dira di ya kae, Gomme ba tshela Lehlabana. (Letaba.) Gomme tša wela nokeng ya Lehlabana. Gomme tša fihla Tswetla ga kgoši Matsitle yoo motse wa gagwe o bego o agilwe lebotong la noka ja Lehlabana.

Ge Matsitle a bona dira ditšwelela a tseba goba ke dira
 tša Makekele di lata mosadi wa gagwe. Gomme Matsitle a
 hlabela setšhaba sa gagwe mokgoši wa dira. Gomme dira tša
 Sebakaditšhweni ga di aka tša hula bošego ka ge di tšhabile
 go se tsebe ga difero tša motse wa Matsitle. Ke gona ya
 51 makuba tšhweni ya swarana le madira a Matsitle gomme ge e
 swarane makuba tšhweni a hwetša go le boima. Banna ba ga
 Matsitle ba kgarametša madira a Makekele morago sekgoba sa
 go betša lebje ga bedi. Gomme ge kgoši Makekele a lebelela
 banna ba gagwe a hwetša gobane Sebakaditšhweni ga gona. Gomme
 a thoma go iša mahlo go madira a Matsitle. Ke gona a bona
 Sebakaditšhweni a le gare ga madira moo a phemago ka lebje
 le legolo ge madira a tsoma go mo hlaba ka marumo. Gomme
 Makekele a hlabela makuba-tšhweni mokgoši gore Sebakaditšhweni
 a seke a ba a bolawa ke manaba. Ke gona nōkō ya hlama go
 thuša morwadi wa dira. Ge manaba a bona goba Makekele o
 boile ka bothata ba thoma gotšhaba. Sebakaditšhweni sekwapa
 (lerumo) sa dula godimo ga kgoši Matsitle. Bjalo banna ba
 Matsitle ba thoma go pamologa. Gomme mosebe wa dula godimo
 ga moratho wa Matsitle e le wa Sebakaditšhweni. Gomme bjalo
 ba ga Matsitle ba thoma go dulwa ke sekwapa godimo.
 Makekele a laela gore g ge mosadi a hweditšwe a seke a bolawa.
 Gomme a hwetšwa ka ntlong le basadi ba ga Matsitle, a
 52 ntšhetšwa ntle gomme basadi kamoka ba motse ba bolawa le
 banna baoba bego ba khutile. Le motse wa fišwa ka mollo.
 Ba ga Makekele ba boelagae kamoka. Gomme ge ba le nkeng ya
 Lehlabana ba fata sediba gore ba hlatswetše lerumo la
 Sebakaditšhweni madi ka gare gore a nwe.

Ke mo re kwa go Sebakaditšhweni a re:- Ke sitile ga kgala
 rulela ka goba tša batho Mpja ya hlatša moriting ga e lale.

Ga Matsitle wa Mmakoma moratlatli. Bona ba noko ba dula
 ba mphetela sediba ka nokeng ya Lehlabana. Ge ba nweša
 Sebakaditšhweni meetsi a madi a go tšwa lerumong ke gore

Sebakaditšhweni a seke a tsenwa ke leriti la madi a batho.
Ke gore a gafa.

Di seetla tša Makekele.

Ka Motlalekgomo.

53

Ntwa ya Makekele le Mapono a ga Mabulukutu.

Mabulukutu ke morwa Manukuze. Go thwe Manukuze ke yo mongwe wa manduna a ga Tšhaka. Ge Mosilikasi a tloga Zululand o be a latelwa ke Mabulukutu. Gomme e na a fologela fase. Ke yena papago Mabulukutu. Ka ge e be e le batho ba go tsoma madulo le maruo ba rata go hula Makekele. Ke gona mapono ba hula Makekele. Gomme ba bolaya batho ba bantši. Mo go huleng ga bona ba thopa lerumo la Makekele la dithōkgōlō. Go thwe ge ba le gae lerumo la ba direla mehlolo. Ka mehla ge boesa ba hwetša lerumo la kgoši le dutši kgorong ya mapono moo go tukago mollo wo mogolo. Banna ba Mapono ba tsibiša kgoši Mabulukutu gore bona ba bona mohlolo ka mehla. O o dirwago ke lerumo la Makekele. Ge Mabulukutu a hweditše taba yeo ya lerumo a laela gore lerumo le bošetšwe gae go Makekele. Ke gona lerumo la išwa go Makekele. Mo ntweng ye batho ba bantši ba ile ba thopjwa., banna le basadi ba bantši. Bjalo Makekele a thoma go loba mapono ka manaka a ditlou le malepe le ka mesela ya dikgōkong. Gomme bjalo mapono a thoma go kwana le Makekele. Go thwe lerumo leo le be le na le maselamose a go tšwa Tswetla. Ge mapono a tšama a hula dinaga tše dingwe a se sa hlwa a hula Makekele. Ke ka tsela yec Makhušane a išwago gona go lelwa ke mapono.

54

Monna wa lepono o bolawa ke thaba ya Kgōpōlwē. Ge ntwā ya Mapono a ga Mabulukutu e dutši e swarane le Makekele mo thabeng ya Kgōpōlwē monna yo mong wa lepono a rata go namela thaba ka morago kamo go bitšwago serading. (Seradi ke gore lebje la go thedimōša kudu kudu.) Gomme a tšia marumo a gagwe a mabedi a a hlomela thekeng. Ke gona a thoma go namela

a gopotše go hula basadi bao ba leng ka godimo ga thaba moo go seng motho wa monna. Serading ke thokô ye ngwe ye mpe kudu ya thaba ya Kgôpôlwê. Ke gona lepono la šoma mošomo wo mothata. Ge a le kgauswi le faobatho ba leng gona ge a re ke swara thaabe ya more gore a tšwelele ruri, mme thaabe ya phamoga. Gomme a ya nayo fase moo a ilego a hwela gona. More wo o ba re ke mofa. Le bjalo o sale gona. Ke gona mohlang lerumo la kgoši le thipiwago.

Ge ntwaga ya Mapono e lwewa le banna ka marumo le mesebe basadi ba be ba lwa ka maswika a magolo a a tšwago godimo ga thaba. Makekele ke yena wa go lwa ntwaga ya mapono gomme ge go naganwa go bonala e le ka 1800 ge Makekele a buša.

55

Makekele le Mmatšhipi.

Ge Makekele e le kgoši o kile a tšia leêtô la go ya Tswetla ga ngaka ye e bitšago Mmatšhipi. O ile a ya le morwa Matšatši. Go thwe Makekele o be a rutilwe boselamose bja go fetoga kota ge a bona maporo. Ke ka tsela yeo lerumo la gagwe le tlabago mapono.

Makekele le Ngaka ya baloi.

Ge Makekele e le kgoši a thoma go dira pušo ye mpe. Go thwe ge go hwile motho mo nageng Makekele o be a bitša ngaka Monyeleka. Monyeleka e be e le ngaka ya baloi. O be a bitšwa gomme a šupjwa motho yo e leng moloi. Ge motho yo a ganetša o be a fiwa more goba sehlare se bitšwago Môrêo. Motho yo wa moloi o fiwe sehlare gore a senwe. Gomme o tla begwa tšatšing letšatši kamoka. Gomme ka morago ba bone motho yola a bolela ditaba tša go tlababatho. Mo gongwe a e ja meriri ya gagwe. Gomme bjalo go tla laelwa batho gore ba mo sware a bolawe. Go thwe gobe gona le poledišano pele ya Monyeleka le moloi goba baloi. Poledišano ke ye:- Monyeleka o bitšiša moloi. Ke nna mang? Phetolo:-

Ke wena mphonta batho lehono o tlile go phonta nna. Ge
 56 motho a ka šitwa ke go fetola ka mantšū a:- Ke wena mphonta
 batho lehono o tlile go phonta nna gomme a bolela mantšū
 a šele ke gona ke moloi. Ngaka ya baloi e be e laola batho
 kgole le motse gore moloi a tle a segiwe dihlare tša kgoši
 bošego. Mco ba beng ba bolaelwa gona baloi ba Makekele go
 bitšwa Segokong gabaloi. Go thwe gobe gona le sediba gona.
 Ke gona batho ba kgoši Makekele ba phidile ka poifo ye kgolo.

Tlala ya Maselaganye.

Maselaganye ke monna yo a lego a dula thabeng tša
 Mapôtênê. Ge Makekele e le kgoši gwana gwa ba le tlala ye
 kgolo. Gomme Makekele a roma batho go wa Tswetla go sela
 tlala. Ge batho ba Makekele ba feta ka matšatši Maselaganye
 a fo ba go eletša a re:- le ya kae le šiago Mokôtô-monyane.
 Bjalo banna ba Makekele ba tsiba kgoši gore makehla ge ba
 feta Mapotene Maselaganye o ba botša gore ba ya kae ba šia
 Mokôtô-monyane e lego yena. Go thwe yena o be a phela ka dinama
 tša diphôfôlô tša go tšwa go mokgalabje Mathipa.

Ke gona kgoši ya laela Mathipa gore a se sa fa
 57 Maselaganye dinama. Ka tšatši le lengwe Maselaganye a ya go
 Mathipa. A hwetša ka gae go se motho. Gom e bana ba mmotša
 gore banna ba ile go seganya thotlwa. Ke gona a ba lata a
 ba hwetša ba sa e seganya. Bjalo Mathipa abotša banna gore
 go seke gwaba le o tee a fago Maselaganye nama le ga e le
 sekgopa sa phôfôlô. Ke gona kamoka ba tima Maselaganye nama
 ya thotlwa. Gomme Maselaganye a tloga go boela gae. Ge
 a fihlile a šitwa go namela thaba gomme a hwela gona fao a
 bolawa ke tlala.

Tlala ya Nyankwayo.

Ge go wele tlala yeo e bitšwago tlala ya Nyankwayo Makekele
 a iša kgaetšedi ya gagwe Maboyane go reka dinama tša ditlou ,
 dithotlwa, dikubu, le di nare. Gomme Makekele a fiwa nama

ke mokgwenyana wa gagwe go fihlela tlala e feta. Nyankwayo e be e le motsomi o be a dutši ka mose ga Lehlaba.

58

Mmatšhobahlaga le Makekele.

Mmatšhobahlaga e be e le motseta wa kgoši Makekele. Gomme o ile a fiwa mašela a go apeša bahlabane bja ka bo Sebakaditšhweni. Gomme mašela ao a be a tatetšwa mmele wa mohlabani gore mesebe e seke ya fihla mmeleng wa gagwe. Mašela ao a ile a bewa ke Mmatšhobahlaga. Ke gona a bolela ka se šegong. Gomme Mmatšhobahlaga a botšwa gore a ntšhe mosadi e lego kgaetšadi ya gagwe go lefa. Gomme a dira bjalo.

Makekele o tšia Ngwanamadilane.

Ge Makekele e le kgoši a ya ga Madilane Melepje gore ba mofe mosadi wa go lefa makgolo wa gagwe Mošolwane yoo a ilego a bolaiwa ke magadimana ka baka la kgoši ya Melepje Mokgomole a hloedile koma. Gomme Madilane a tšha morwedi Ngwanamadilane a fa Makekele.

59

Morena Tunasi (Thomas) le Makekele.

Makekele ge e le kgoši o ile a kweliswa ke ba Bašweu gore o nale manaka a ditlou le tše dingwe. Gomme a etelwa ka tšatši le lengwe ke le (Portuguese) le le bitšwagcTumasa gomme Tumas ke gore Thomas. Bjalo e na a iihla thabeng ya Kgôpôlwê a dikologa le motse wa mošate a tsoma manaka a ditlou. Bjalo a botša kgoši gore ge e sa mofe manaka o tla thoma thaba ka sethunya. Bjalo kgoši ya tsena ka ntlong ya ntšha lenaka ya mofa. Gomme ka moso a howa gape a dira bjalo. Gomme le gona ya ntšha lenaka ya mofa. Gomme bjalo-bjalo.

Ge kgoši e bona goba manaka a a fela ka tšatši le lengwe ya gana go mofa. Ke gona Tumas a thunya thaba gomme thaba ya seke ya kgerega. Bjalo Tumas ge a bona gobane maano a gagwe a fedile a se sa tla.

Pula ya seseanegilwego le leho la Makekele.

60 Ge Makekele e le mokgalabje gwa na pula ye kgolo kudu kudu. Gomme ge e mabele a legona Makekele a botšiša batho gore ngwaga woo o bitšwang. Gomme ba fetola kgoši gore ga ba tsebe. Ke gona a ba botša gore ke ngwaga wa seanegilwego. Bjalo batho ba botšiša kgoši gore ke goreng ge a realo. Gomme a ba fetola ka gore se se bego seanegilwe se tlošitšwe ke gona pula e swanetše go na.

Gomme ge mabele e le a mantši mme kgoši ya hwa. Makekele o hwile thabeng ya Kgôpôlwê. Lebitla la gagwe le felo go tee le magoši kamoka thabeng ya Sealeng. Gape felo fao go bitšwa badimong. Gomme go a etelwa ka mabaka a menyanya. Le ge gona le dikômêlêlê go išwa diloba gona ke ba mošate. Mphatho wa kgoši Makekele ke Mašweni.

Di tšerwi go Motlalekgomo Mahômo Malatši

Motlogolo wa Sebakaditšhweni.

J.P.M. Malatši (Mphatho Lenala).

61

Kgoši Mošôlwane.

Mošôlwane ke morwa Kgašane. Mmago Mošôlwane ke Ngwana Malesa o bina Tšhweni. Basadi ba Mošôlwane:-

1. Ngwanamalesa papago Ngwanamalesa ke Malesa.

Barwa 1. Meele

2. Ngwanaseemela papagwe ke Seemela o bina Tlou.

Barwa 1. Ramatladi 2. Maie.

Gomme ba bangwe ga ba sa gopolwa. Gomme ge Kgašane a hwile Mošôlwane a tšia setulo. Ge a buša ba Phalaborwa gwa direga go Mokgômole kgošana ya naga ya Bolepja mo go bitšwago Šapare a tia koma ya bogwera. Gomme ka ge koma e le monyanya o mogolo mo bathong ba Baso, ke gona mohlang e tšwago ga tlala bontši bja batho. Batho bao e be e le ba tlilego go bona ge koma e tšwa. Gape bangwe ba be ba tlile go bona go

bana ba bona ba tšwa. Gomme bagwera ba ya nokeng go hlapa. Bjale le Nonyana Ngwanangwale Nkokoi a ya le bona. Ka ge e le molao gore mohlang bogwera botšwago Nonyana e swanetše go bolaiwa gomme ba ga Mokgomole ba gana gomme ba bolela gore bona ya bona ga e bolaiwi ka diatla. Gomme e tla tšwa ke meetse a pula yeo kgosana Mokgōmole a tlogo e neša. Bjalo batho ba tloga ge ba tlogile bošego pula ya na. Gomme meetse a kgopa Ngwanangwale ya mo tlogela fao basadi ba kgago meetse gona. Bjalo mosadi yo mongwe a tsogela nokeng go ga meetse. Ge a fihla a hwetša nonyana e dutši fao ba gang meetse. Bjalo a tšhaba. Ge a fihla gae a botša monna gore o hwile a ka seke a phela. Bjalo monna a tsibiša banna gore mosadi o bone selo ka nokeng gape ga rate go botša motho. Ge ba fihla ba hwetša gore mosadi o bone Nonyana ya banna. Bjalo banna ba bolela gore Mokgōmole o hlodile koma. Gomme ba botša kgoši ya Manangana e lego Magadimana. Bjalo yena a laela gore Mokgōmole le setšhaba se bolawe. Gomme madira ge a fihla Šapare ba hwetša goba mokgomole le setšhaba ba kwele go tla ga magadimana ba tšhabetše Sealeng go kgoši Mošōlwane. Gomme Mošōlwane o ba file go dula thabeng ya Namakgale. Ge ba fihla go kgoši Mošōlwane ka ge ba kwele gore ba ile gona ka bakgekolo bao ba ilego ba šitwa go tšhaba Šapare gape ba bolailwegoke Magadimana, Mošōlwane a gana le Mokgomole le setšhaba gore ga rate go bolawe.

63 Gomme a botša Magadimana gore Mokgomole ke mosadi wa gagwe. ke gona ga kgone gore a neelwe madira go bolaya. Bjalo bona ba fetela Bohlabatšatši. Gomme ka morago ga matšatši a se makae, mokgoši wa lla gore Magadimana a bboa. Gomme batho ba tšhabela thabeng ya Sealeng. Ge go sa bonale go tšwelela ga bona batho ba nyatša gore polelo e be e le ya lefela. Monna yo mong e leng mokgomana wa kgoši Malefiso Mojela a bitša kgoši Mošōlwa go nwa mokgope. Ge ba diletši go nwa mokgope madira a ba dikanetša felo fao. Bjalo ba hlabelana mokgoši wa gore

kgomo yela ba beng ba e tsoma ba e hweditše. Gomme ge batho ba le thabeng ba bona gore kgoši e swerwe. Gomme ba tsibiša morwa Meele gore kgoši e swerwe. Gomme Meele a ntšha some la dikgomo go lōpōlla kgoši Mošōlwane. Gomme ba gana. A boša a ntšha leome le metšo ya mehlano.

Ba gana. A ntšha masome a mabedi. Gomme ba gana go mofa kgoši. Bjalo kgoši ya kgopela gore e dumelelwe go bolela le morwa Meele. Ke gona ba mo dumelela. Gomme a laela gore Meele a fologe thaba a tle go bolela le yena. Gomme ge a tlike kgoši ya tšwa gare ga dira go dula theko le Meele. Gomme
64 Mošōlwane a laela gore a lese go senya dikgomo kgoši a e thopiwi gošupa gore ke moka Mošōlwane o tla bolawa ke madira. Gomme a thoma go laela morwa dilo kamoka tša bogoši. Bjalo a laelana le morwa wa gagwe.gore a šale gabotse.

Ge ba feditše go laelana Meele a botša banna ba Magadimana gore ba seke ba leka go bolaya kgoši Mošōlwane ka lerumo. Ba bolae kgoši ka go tlema mogōlo ka letswa goba lenti. A bolela gore ga gabo diaila kgoši ga e hlabje ka lerumo. Bjalo bona ba fetola gore ba kwele polelo ya gagwe ba tla dira kamo a ba kgopetšeng ka gona.

Ke gona ba tšia lesela ba tlema molala wa kgoši gomme ba mmolaya. Gomme ba tloga ba mošia a hwile fao. Bjalo Meele a laela gore kgoši e bolokwe thabeng ya Sealeng. Gomme o k bolokilwe le dikgoši kamoka gona. Mošōlwane ga a ka a buša kudu ka baka la go bolawa ke madira. Go thwe mehleng ya puša ya gagwe Phalaborwa e be e le naga ya pula menyaga kamoka. Gape gobe go gašwa nyoba yeo e bitšwago mmobaloko e lego nyoba ya go dira. Ge Mošōlwane a hwile Meele a lokolla setšhaba
65 sa ga Mokgomole go boela gae šapare moo re kwelego ge kgoši Makekele a tsoma tefo ya Mošōlwane ka motho Ngwanamadilane. Gomme ga go sale tše dingwe tša Mošōlwane di sa hwetšwago. Sêrêtô ke Mošōlwane mošōlô wa mpja ga ke lwe ke šywa dibibing. (Dibibing ke felo fao phôôfôlô e bolawago gona.)

Ka Mahômo Motlalekgomo Malatši.

Tša kgoši Meele.

Meele ke ngwana wa Mošōlwane. Mmago Meele ke Ngwanamalesa o bina Tšhweni. Ge Mošōlwane a bolailwe ke Magadimana Meele ge a tšia setulo Ramatladi a gana gore kgoši e be yena. Meele o tswetšwe thabeng ya Sealeng.

Sêrêto:- Ke Meele fela a bašōkwe. Meele ke kgona go ela šakō ga se lešo. Ke la bo Ramatladi a thōbela. Sêrêto:sa Ngwanamalesa. Ke ngwanamalesa kgolo lebapala. Ke ba mohubedu a pelebele, Mohubedu tloga nameng nama tša fela reja wena.

Basadi ba kgoši Meele le bana ba bona.

1. Matšie ngwana Mathipa papagwe ke Mathipa o bina Nōkō.

Barwa 1. Dibōbō 2. Makekele.

2. Ngwanarapeolane papagwe ke Molewa o bina Tšhweni

Barwa 1. Tšhalabjane

Barwedi 1. Maboyane.

3. Ngwanamalesa papagwe ke thonke o bina Tšhweni

Barwa 1. Paane Mapalakanye.

67

4. Mamolewa papage ke Thonke o bina Tšhweni

Barwa 1. Sebakaditšhweni 2. Masetle 3. Mapana.

Barwedi 1. Ngwanameele.

5. Ngwana baloi papagwe ke Baloi o bina Tšhweni

Barwa 1. Motho-o-tee

6. Ngwanamathipa papagwe Mathipa o bina Nōkō

Barwa 1. Ramatladi 2. Mathomê 3. Maie.

Basadi ba bangwe ba Meele ga ba sa tsebjwa.

Meele le setulo sa gagwe.

Ge Mošōlwane a hwile Ramatladi a rata go tšia bogōši. Gomme a lwa le Meele mogolo wa gagwe. Gomme Meele a tšhaba thabeng ya Sealeng go ya Mahobedung. Gomme Ramatladi a dula thabeng ya Kgōpōlwê. Bjalo Meele a buša Mahubedung gomme "

Ramatladi a šala a buša Kgōpōlwē le Sealeng. Ge Meele a le Mahubedung a tia koma ya bogwera. Gomme Ramatladi a rapa banna ba gagwe go ya go hula Meele. Ge bana ba le tsileng e le bošego ba le felo mo go bitšwago Mohlarong. (Mohlaro ke more o mogblo) bjalo ba bona monna yo mongwe a bitšwago Sethompo. Gomme Sethompo o be a epere lethebo la nkwe.

- 68 Ge banna ba Ramatladi ba bona lenaga ba gopola gore ke kgoši Meele. Ke gona ba bolaya Sethompo. Bjalo ba feta go ya Mahubedung. Ge ba fihlile gona ba hwetša nonyana goba Nkokoi e le kgakala e bina mosebetho. Nkokoi ke leina la nonyana e lego koma ya bogwereng. Gomme madiira a Ramatladi a bolaya batho le Nonyana gape le bona gagwera. Gomme ge ba boetši gae Kgōpōlwē kgoši Meele a tsibiša banna kamoka ba gagwe seo se dirilwego ke Ramatladi. ge a bolaile Nonyana yeo. e lego koma. Ke gona morwa kgoši Meele e lego Dikobe mogolo wa Makekele morwa Meele yo mogolo a kgopela gore Meele a modumelele gore yena a lwe le Ramatladi. Ke gona ga mo dumelela. Dikobe a tloga a ya ga motshana go rapa ba Hlakano. Ge ba Hlakano ba kwele gore Ramatladi o bolaile koma ya bogwera Ngwanangwale- Nkokoi Nonyana ba befelwa kudu kudu. Ke gona masogana a ba Hlakano ba tšwa ka bontši. Ge ba fihlile Phalaborwa ba bolaya batho ba Ramatladi ka kudu. Ke gona Ramatladi a tšhabela ga Meēna pele ga naga ya ga Motshana. Ga Motshana ke gona mola Makhušane a išago ngwana wa gagwe go loba pula. Ge Ramatladi a kwele gore o hutšwi ke ba
- 69 Hlakano a tšhabela gape Hlabine bokgaga. Ge a le gona a tloga a ya a dula thabeng tša Matlading Mabapa le noka ya Lehlabine. Gomme ka morago Meele a romela batho go bitša Ramatladi. Ge Ramatladi a tlile Phalaborwa a dula thabeng tša Mapōtēnē le Maphatse le Mading. Bjale Meele a laela gore Ramatladi a lobe. Gomme Ramatladi a gana a re tswela (lebele) ga le lobe lengwe le yena ke ngwana wa kgoši.

Ke gona Meele a mo lesa. Ge Ramatladi a hwile o ile a tšhiwa a išwa thabeng ya Sealeng go bolokwa gona bjalo ka dikgoši. Gomme thaba ya šala e lebeletšwe ke Moratho Maie e lego setšhaba sa Ramatladi seo se ilego sa busetšwa go ba thaba ya Kgôpôlwê ke Makekele morwa Meele. Go thwe le bjalo lešupi la motse wa Ramatladi e lego ba fate a sa bonala thabeng ya kgôpôlwê fao batho ba gagwe ba ilego ba fetšwa ke madiira a Dikobe. Dikobe o bolailwe ke kubu noko ya Lehlabane pele a sešo goba kgoši. Ke yena yoo a bolokilwego lebje-le-tee.

Meele le Ntona Baloi.

70

Baloi e be e le ntona ya kgoši Meele. O be a dula nokeng ya Lepelle. Gomme ka baka le lengwe ge pula e nele, mabele a le gona le morôtsê mašamong Baloi a laela batho gagwe ba gagwe gore ba je marôtsê ka gore mabele ga ešo a butšwa. Ka ge lerôtsê e le seenywa seo batho ba se ejago ka taelo ya kgoši nageng ya kgoši kamoka. Gomme Baloi a romela banna ba gagwe go leboga kgoši ge laetše batho go ja lerôtsê. Ge ba fihlile Mahubedung ba tsoma mokgomana yo mong go ba iša pele ga kgoši. Baloi e be e le Moshagaan. Ge bale pele ga Meele ba bolela gore Baloi o re ke lebogile ge kgoši e phološitše setšhaba. Bjalo kgoši ya tšhoga go kwa mantšu ao a banna ba Baloi. Kgoši ya fetola gore keeng seo Baloi a se bolelago ge a re ke phološitše setšhaba. Banna bao ba fetola gore Baloi o legoga kgoši e dumetšhi batho go ja lerôtsê. Ke ge kgoši e tlala pelo gore Baloi o bolaila naga ka go ja lerôtsê kgoši e sešo goloma goba go ja lerôtsê le badimo. Gomme kgoši ya laela banna bao gore ba botše Baloi ke molato wa go lekana hlogo ya motho. Ke gore Baloi o swanetše go bolaiwa.

71
Ke gona ge banna ba fihlile gae ba tsibiša Baloi ditaba tša kgoši Meele. Bjalo Baloi a romela motho go kgoši Meele gore bjalo dikomana di reng di duma etšwe kgoši e sa loma goba go ja lerôtsê. Meele a fetola ka gore ga tsebe go dumiša komana.

A laela motho yoo gore ge Baloi a sa bônê molato dira di tla fihla motseng wa gagwe ka gore o bolaile naga ya gagwe. Ke gore pula e ka se sana ge batho balle lerōtsê pele ga badimo. Ge Baloi a kwele gobane kgoši o befetšwe kudu kudu a ntšha morwedi wa gagwe Ngwanabaloi goba mosadi wa kgoši. Ke gona banna ba mo iša mošate.

Ke yena mmago Motho-o-tee wa Meele. Bjalo kgoši ya tsibiša Baloi gore molato wa gagwe o fedile. Meele a ile a hwa a le Mahubedung. Gomme a rwalwa a tlišwa Sealeng mo go bolokilwego papagwe Mošōlwane. Lebitla la gagwe le sa gopolwa bjalo ka mabitla a dikgoši kamoka thabeng ya Sealeng. Tše dingwe ga di sa gopolwa tša Meele.

Ka Motlalekgomo Mahōmo.

Kgoši Kgašane

Kgoši Kgašane ke morwa Makgabô Kgothosemmôto mmago Kgašane ke Ngwanamalesa. Kgašane o tswetšwi mo go bitšwago Madumeleng. Kgašane ge e le kgoši o be a dutši felo mo go bitšwago Mmotong wa Kgašane moo a ilego a dula gona lebaka le ~~ka~~ letelele.

Basadi ba Kgašane

1. Ngwanamalesa papagwe Malesa yo mogolo o bina Tšhweni Barwa Mošolwane.
2. Ngwanamalesa papagwe e sale Malesa yo mogolo Barwa l Setsoge.

Mo go basadi ba Kgašane gobe ga bakwa bogoši pele ke basadi. Mmago Setsoge ke mosadi wa pele wa kgoši Kgašane. Basadi ba babedi ke bana ba mosadi o tee. Gomme e bile ke bana ba monna o tee e lego Malesa yo mogolo wa gotšwa Bokgalaka. Ge kgoši e nyetši mosadi mmago Setsoge a buša a nyala mogolo wa gagwe mmago Mošolwane. Bjalo mmago Setsoge a belaela ge kgoši e nyetši mogolo wa gagwe. Gomme ena a kgoba banna ba naga. Ge banna ba kgobakane a ba laela gore ba ntšhe thoto ya kgoši ka ntlong ya gagwe, mme ba e bee ntlong ya mogolo wa gagwe mmago Mošolwane. Gomme a bolela gore a ke seke a kgona go buša mogolo wa gagwe mmago Mošolwane. Gape Mošolwane e ka se be moratho wa Setsoge ka goba mmagwe ke mogolo wa mmago Setsoge ka malapeng a bona a ga Malesa. Bjalo banna kamoka ba dumela gore mmago Setsoge o bolela therešo. Gomme gwa bolelwa gore phōšō ke ya kgoši Kgašane. Ke gona thōtō kamoka ya Kgašane ya išwa ntlong ya mmago Mošolwane. Gomme bogoši bja boela go yena ka ge e le mogolo. Ge go sa kwale go baka ga bogoši gare ga Mošolwane le Setsoge Hlane e lego bana ba kgoši Kgašane gore ~~ka~~ bogoši bo bakilwe ke bo mmabo kgoši Kgašane a sa phela ke gona Setsoge ga a ka a bolela selo ge Mošolwane a tšia setulo sa bogoši.

Ge Kgašane a dula bogoši Lepane ngwanabo a swara marumo go baka bogoši.

Ge ntwā e lwelwē Kgašane afenya Lepane. Gomme Lepane a tšhabela Sōkhōlōmē e lego nokeng ya Lehlaba moo go bego le bodiba bjo bogolo. Ge a tloga o ile a tloga le komana ya nkotwana e lego yona komana ye kgolo ya bogoši. Go thwe Lepane o hwetše gona Sōkhōlōmē. Gomme bjalo Kgašane e le kgoši a falelelwa ke setšhaba sa ga Malesa yo mogolo.

74 Sērātō Kgašane la mmapaane marumo makuba mme magalefa a le thekeng.

Gomme Kgašane o etheta ka sērātō se ka ge a ile a lwa ntwā ya marumo le Lepane ngwanabō. Gomme ka morago ga ntwā ya Lepane Kgašane ga a ka a lwa ye ngwe ntwā. Go thwe mehleng yeo ge Kgašane naga ya Phalaborwa e be e le metse feela. Gape nka baka leo ba Phalaborwa ba dulago kgole le noka ya Salate. Gape go bolelwa gore letšatši go fiša le thomile ka kgoši Makekele ka ge Paane a ile a boa le sehlare sa go thibela pula ga Motshana. Ge Kgašane a dutši modumeleng e lego leina la more fao go bitšwago mmotong wa Kgašane ga a ka a dula ka pōifō le ge gobe go se thaba mo ntshe.

Ge Kgašane a hwile a rwalwa go bolokwa thabeng ya Sealeng. Gomme o bolokilwe felo go tee le magoši kamoka.

End. S.565

Ditšerwe go Pōtōkisi Manyakgahlang Malatši

Ke morwa Lesihe Hlame. O tswetšwi ka ntwā ya mathōmō ya Matšatši le Lepato thabeng ya Nkolwane Mphato ke Madima.